

AURAICA
Scripta a Societate Porthan edita
Vol. 10, 2019: 31–48

Riittävän perusteen periaatteen
soveltamisesta aineellisen ja aineettoman
piirissä

Karl Mesterton
Turun akatemia, 1745

Johdanto ja suomennos

Visa Helenius

Johdanto

Karl Mestertonin, Turun akatemian teoreettisen filosofian professorin, väitöskirjan *De principii rationis sufficientis adplicatione ad regnum materiale et immateriale* tarkastustilaisuus oli 18.5.1745. Tässä on julkaistuna sen suomennos.

Mesterton sitoutui filosofiassaan wolffilaisuuteen, joka perustuu saksalaisen Christian Wolffin¹ (1679–1754) ajatteluun. Wolffilaisuuden kulmakiviä ovat rationalismiin² sitoutuminen ja filosofian hyödyntäminen arkielämässä. Wolff itse seurasi niin ikään saksalaisen Gottfried Wilhelm Leibnizin (1646–1716) rationalistista filosofiaa. Sekä Leibnizin että Wolffin filosofioiden ytimissä on riittävän perusteen periaate.³ Tämän voimakkaan periaatteen mukaan kaikella olemassa olevalla on jokin syy tai peruste. Toisin sanoen yksikään olemassa oleva asia ei ole ilman syytä tai perustetta.

Mestertonin väitöskirja alkaa kahdella gratulaatiolla eli muodollisella onnittelulla, joista ensimmäinen, latinankielinen, on Georg Ehrenmalmin⁴ kirjoittama ja jälkimmäinen, ranskankielinen, joko Henrik Pippingin⁵ (1718–1767) tai hänen veljensä Jost Joakim Pippingin (1720–1793)⁶ kirjoittama. Gratulaatioita seuraa varsinainen väitöskirja, joka on 18 sivun pituinen ja koostuu kahdesta osasta. Näistä ensimmäinen käsittelee riittävän perusteen periaatteen soveltamista luontoon ja jälkimmäinen periaatteen soveltamista ihmismieleen.

Väitöskirjan ensimmäisessä osiossa johdatellaan riittävän perusteen periaatteen tematiikkaan. Toisessa käydään läpi periaatteen merkitystä ja sisältöä. Kolmannessa selvennetään lisää periaatteen merkitystä. Neljännessä selvennetään maan, auringon ja Jumalan suhdetta. Viidennessä ilman olemassaolon esitetään olevan todiste Jumalan aktiivisuudesta ja esimerkki periaatteen toiminnasta. Kuudennessa selvennetään periaatteen ja aineellisen luonnon yhteyttä esittämällä, että Raamatun vedenpaisumuksen kaltaisilla luonnonilmiöillä on riittävät perusteet. Seitsemännessä osiossa, joka on väitöskirjan ensimmäisen osan viimeinen, periaatetta perustellaan luonnon teleologisuudella eli päämäärähakuisuudella. Väitöskirjan toinen osa käsittelee ihmismielen ja riittävän perusteen periaatteen suhdetta. Osan ensimmäisessä osiossa selitetään, miten periaate esiintyy ihmisen henkisessä toiminnassa. Toisessa käsitellään niin sanottua ekvivalenttien vaihtoehtojen ongelmaa, jossa kahden täysin

---

¹ Ks. esim. Matt Hettche, ”Christian Wolff”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, ed. Edward N. Zalta (Winter 2016 Edition), 2014, <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/wolff-christian/>.

² Rationalismi painottaa järkeä ja sen ominaisuuksia. Empirismi puolestaan painottaa aisteja ja kokemusta.

³ Periaatteesta ja sen historiasta ks. esim. Visa Helenius, *Riittävän perusteen periaate Leibnizilla, Wolffilla, Baumgartenilla ja esikriittisen kauden Kantilla olemassaoloa selitettäessä*, Turun yliopisto, liseniaatintutkielma, 2019, <https://www.utupub.fi/handle/10024/148320>.

⁴ Ks. Yrjö Kotivuori, ”Georg Ehrenmalm”, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, Verkkojulkaisu, 2005, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6216>.

⁵ Ks. Yrjö Kotivuori, ”Henrik Pipping”, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, Verkkojulkaisu, 2005, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6181>.

⁶ Ks. Yrjö Kotivuori, ”Jost Joakim Pipping”, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, Verkkojulkaisu, 2005, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6182>.

samanarvoisen vaihtoehdon on ajateltu johtavan valinnan estymiseen. Kolmannessa tarkastellaan periaatteen yhteyttä moraaliseen toimintaan erilaisissa tapauksissa. Neljännessä ja väitöskirjan viimeisessä osiossa Mesterton esittää loppusanat.

Käsittelen alaviitteissä väitöskirjan sisältämiä henkilö- ja teosviittauksia. Samanaikaisesti julkaistussa artikkelissa käsittelen seikkaperäisemmin Mestertonia ja väitöskirjan sisältöä ja taustaa.

De principii rationis sufficientis adplicatione ad regnum materiale et immateriale on latinan-, ranskan- ja saksankielinen. Latinaa koskevan käännöksen perustana olen käyttänyt klassista latinaa. Keskeisiin käsitteisiin liittyen olen käyttänyt myöhemmän latinan sanastoa, erityisesti keskiajan latinan.⁷

Olen tavoitellut sisällöllisesti ekvivalenttia käännöstä. Vaikka olen pyrkinyt myötäilemään käännöksessä väitöskirjan alkuperäistä muotoa mahdollisimman pitkälle, olen joutunut tekemään poistoja, muutoksia ja lisäyksiä selvyyden ja luettavuuden vuoksi. Olen poistanut kaikki alkuperäiset majuskeli-ilmaukset ja alkuperäisen kursivoinnin sekä lisännyt uuden kursivoinnin keskeisille käsitteille. Olen erottanut suorat lainaukset lainausmerkeillä. Esittelen alkutekstiin sisältyviä virheitä alaviitteissä.

Eräissä hankalissa latinankielisissä kohdissa Matti Virtasen huomioista ja käännösehdotuksista on ollut apua. Saksankielisissä kohdissa (Ray, Calvör, Wolff) Mikko Kaukon seikkaperäisistä huomioista ja käännös- sekä korjausehdotuksista on ollut niin ikään apua. Maria Lehtosen huomiot ovat puolestaan parantaneet sisältöä ja lopullista kieliasua. Olen kiitollinen edellisistä. Käännökseen sisältyvistä mahdollisista virheistä olen yksin vastuussa.

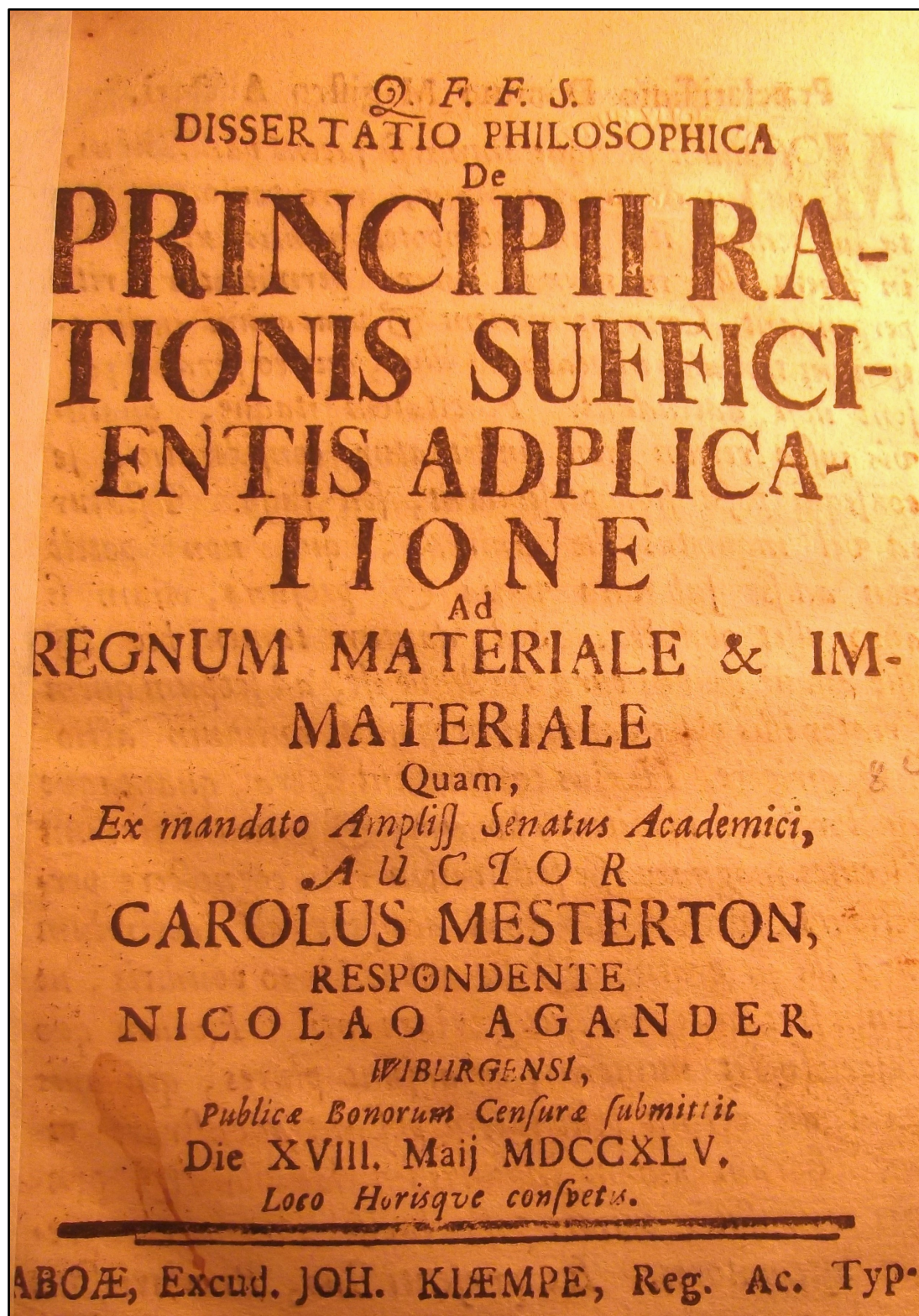
Käännös on tehty Turun yliopiston kirjaston omistamasta kappaleesta.⁸

Visa Helenius
VTL, HuK
visa.helenius (apud) utu.fi

---

⁷ *Database of Latin Dictionaries (DLD)* -tietokanta on ollut monin tavoin hyödyllinen.

⁸ Väitöskirja on sähköisenä osoitteessa <https://www.doria.fi/handle/10024/109336>.

Kuva 1. *De principii rationis sufficientis adplicatione ad regnum materiale et immateriale* (1745), kansilehti. Kuva: Visa Helenius.

Olkoon tämä hedelmällinen ja onnekas!⁹

Filosofian väitöskirja:

Riittävän perusteen periaatteen soveltamisesta aineellisen ja aineettoman piirissä

Suurimman akatemian¹⁰ hallinnon toimeksiannosta

tekijä Karl Mesterton esittää,

ja respondentin, Wiipurilaisen osakunnan Niklas Aganderin avulla,

julkiselle vapaiden taiteiden ja tieteiden tarkastajalle

18. päivänä toukokuuta 1745.

Käsittelevät kyseisessä paikassa ja kyseisenä aikana.

Johan Kiampe, Kuninkaallisen Akatemian painaja, valmisti Turussa.¹¹

---

⁹ Lat. lyh. *Q. F. F. S.*: *Quod Felix Faustum (Que) Sit.*

¹⁰ Ts. Kuninkaallinen Turun akademia.

¹¹ Ko. kirjapaino toimi Kiampen johdolla 1729–1753.

Loistavimmalle herralle, opettajalle ja tekijälle!

He, jotka himoitsevat tulla huvitetuksi, ovat sortuneet kuolevaisten enemmistön upottaviin luulotteluihin. Täten koko aikansa henget ovat harvoin terveen mielen hallitsemat, niin että ajattelisimme oikeutetusti, että järjen avulla sallitaan mille tahansa maailmassa elävälle tarkoitus¹². Tietämättömät on estetty väärin taipumusten häiriöltä järjellä. Sen avulla he kykenevät siis olemaan ohjatut mutta eivät tiedosta sitä. Täten viisaat vakuuttavat heille, että he kykenevät tavoittelemaan onnellisuutta omakohtaisen löytämisen avulla – vaikkakaan tarkka¹³ harkinta ei kehity. Vieläpä koettelee sitä tuo levoton mieli, joka ei kykene olemaan läsnä sisällyksettömässä ja epäpyhässä elämässä, kuin jos se olisi ulkokultainen¹⁴. Vaan mielen hallinta on kuitenkin suotu joillekin, joiden eduksi on vaivannäkö ja ymmärrys, ja sen päämäärän tähden, että mieli ja tahtomukset ohjaavat, jonka havaitsemisen Luoja on johtanut noille mieleen. Tällaisen mielen omistavat tarkastelevat Jumalan töitä eli kuinka paljon tekijä loistaa töissään viisauden, hyvyden ja kaikkivoipuuden suhteen: oppivina he huomaavat, että suuri onni on hänen täydellisyyksiensä tietämisessä. Täydellisyydestä Jumala saa vaikuttimet luomiselle, koska hänelle aktuaalinen maailma on mieluinen, ja tästä seikasta tulevat olioiden perusteet, joilla Jumala myös tuottaa olioille lopun. Järjen käyttö on täten Jumalan kunniaksi. Niiden joukko tulee kasvamaan, jotka vieläpä kykenevät osoittamaan tien todelliseen onnellisuuteen muille, koska useimmat ovat nyt läsnä tämän avun kanssa. Sitä vastoin arvioijat näkevät helposti asioiden totuuden, että näiden uutteruus ei ole kyennyt aikaansaamaan riittävästi ansaitakseen ylistyksiä ja palkintoja. Läsnäolevasta opetettavasta työstä, loistavin herra opettaja, on riittävästi ja enemmän selvää se, että olet näiden joukosta, jotka ovat tämän aidon totuusopin omistajat, jotka siis liekehtivät tällä arvokkaimmalla pyrkimyksellä ja kunnialla. Millä tavalla luontoa koskevat asiat¹⁵ tulisi määrätä muiden tarkasteltavaksi, sikäli kuin ne ovat itsessään saatettava¹⁶ mieliin, älköön olko virheellisesti ja onnettomasti riippuvainen maasta. On sinun eduksesi, loistavin mies, tässä asiassa niin paljon suurempi edistymisen taito, koska laajemmalle olet edistänyt tieteiden järjestelmää ja vieläpä tyyllillä. Olet nimittäin tuonut takaisin kaiken koulutetuimmilta¹⁷ – ja samalla koulutetuimman – suurta Euroopan osaa matkustamalla, mitkä on saatu kestäväällä viisaudella¹⁸ ja Jumalan avulla. Et ole jättänyt pois kehittämistä ja olet huolehtinut opetuksen jakamisesta muissa paikoissa. Siis ketkä ymmärtävät olla velkaa totuutta opettavalle, eli että hyödyt ovat yhdistetty kyseiselle vastaajalle eli sinulle, kun ovat tutustuneet sinuun? Opetat, millä tavalla riittävän perusteen periaatetta on sovellettava fysiikassa, kuin myös, että riittävä

---

¹² Lat. *finis*.

¹³ Lat. *iusta*.

¹⁴ Lat. ”auro [-] obducta”.

¹⁵ Lat. ”divina”.

¹⁶ Lat. *insinuo*.

¹⁷ Lat. ”Eruditissimis”, po. *eruditissimis*. Oletettavasti latojan virhe.

¹⁸ Lat. (meton.) *Minerva*. Vrt. Minerva, roomalainen viisauden jumalatar.

peruste on läsnä hyveissämme, ymmärryksessämme ja tahdossamme. Täten on osoitettava suosiota sellaisesta tehtävästä, jossa kykenet Jumalan kunnian¹⁹ takia laajentamaan parhaiten näiden rajaa²⁰ sekä monin tavoin myös käyttöä. Tekijän iloa tulee lisäämään vieläpä hän, joka nyt onnittelee ystävänsä runsaasti ja vilpittömästi.

Tulen olemaan sinulle mitä omistautunein,
Georg Ehrenmalm.

Herralle Karl Mesterton, filosofian maisterille ja tämän väitöskirjan tekijälle!

Herra, mehiläinen ei ole itseensä tyytyväinen, jos se löytää vain yhden ruusun pesänsä vierestä; se lentää tiehensä ja menee varmasti keräämään makeutta kauas, jolla se ravitsee itseään, mikä tuo puolestaan hyötyä ihmiselle. Herra, te teette täysin saman: isänmaassa ei ole nähty lainkaan sitä miellyttävää ahkeruutta, josta on palkittu laakeriseppelillä, ja olette menneet ulkomaille, nousut tieteiden ja taiteiden alkukotiin²¹ ja esiintynyt arvokkuuden kanssa. Palaatte 4 tai 5 vuoden poissaolon jälkeen tälle syrjäseudulle onnellisena ja ylistysten saattamana, palaatte siis hunajan ja meden kanssa ja menestys on kerätty Minervan²² kukoistavilta ruohokentiltä. Aikaansaannos, jonka te tuotte juuri päivänvaloon, on tästä olennainen osoitus. Herra, minä suon teille onnen työn kahden osan takia, joihin sisältyy ihmisen kyky tietää mieli ja henki²³, ja toivon, että yleisö antaa teille takaisin kärsimystenenne vuoksi ja että saatte tasapuolisen kohtelun! Toivon myös, että olisitte lopulta edelleen hyvinvoiva ja tyytyväinen!

Nämä vilpittömät onnentoivotukset ovat herralta,
teidän täysinuskolliselta palvelijaltanne,

J. Pipping.

---

¹⁹ Lat. ”glorim”, po. *gloriam*. Oletettavasti latojan virhe.

²⁰ Lat. *radius*.

²¹ Ransk. ”parnasse”.

²² Minervaa pidettiin roomalaisessa mytologiassa viisauden ja käsityötaidon jumalattarena.

²³ Ransk. ”L’esprit et le Genie”.

Jeesuksen nimessä!²⁴

ENSIMMÄINEN OSA

§ 1

Kukaan ei ole tietämätön uusimmista ideoijista²⁵, joiden joukossa on myös etevin: Wolff eniten hyödyntää nyt käsiteltävää asiaa kaiken inhimillisen tiedon ensimmäisten periaatteiden²⁶ joukossa, mitä he²⁷ kutsuvat *riittävän perusteen periaatteeksi*. Kaikki vaiva on uhrattu periaatteen sisällön, totuudenmukaisuuden, välttämättömyyden ja hyödyllisyyden uudistamiseksi, jotta he tarkasti selventäisivät, vahvistaisivat ja puolustaisivat periaatetta. Nimittäin tällainen olennainen asia puuttuu, ja täydellisesti se puuttui aikana, jolloin Leibniz keksi ja perusti periaatteen kirjoituksillaan mutta ryvettyneiden ja tunnustettujen vaihtelevien virheiden kera, vaikkakin – seuraava on etevän Wolffin itsensä sanomana hänen latinankielisen *Ontologiansa*²⁸ 71. pykälässä – jo Arkhimedes on käyttänyt tätä periaatetta statiikan periaatteiden perustana²⁹ ja Kungfutse, kiinalainen filosofi, etiikan totuuksien todistuksissaan.³⁰ Onko filosofien – kun filosofi on totuutta puolustava – joukossa ketään, joka tosiaan kieltämällä ei tahdo hyväksyä syytä ja perustaa³¹? Mistä syytä ajattelisi näin? Tämä tosiasia itse, josta puhumme, eli riittävän perusteen periaate, tekee tunnetuksi, hyväksyy ja vahvistaa äänettä itsensä. Jotta pysyvä ylistys Leibnizille pysyy, niin ensimmäisenä hän on tehnyt maininnan tämän inhimillisen tiedon periaatteen merkityksestä ja erillisyydestä *Teodikea*-teoksensa³² 44. pykälässä ja tarkemmin aiempien filosofien kirjoitusten kokoelmassaan³³. Hän on tarkastellut myös periaatteen soveltamista kaikkiin ilmeisiin asioihin sekä pyrkinyt periaatteen avulla osoittamaan filosofian hyödyn ja välttämättömyyden. Kuitenkin vasta etevä Wolff on esittänyt älykkään ja nerokkaan argumentin³⁴, jossa on voimaa ja joka ei ole pettävä. Olemme ylistyksen velkaa hänelle,

²⁴ Lat. lyh. *I. N. J.: In Nomine Jesu*.

²⁵ Lat. *recentiores*.

²⁶ Näihin on laskettu kuuluvan mm. *ristiriidan periaate* (mikään ristiriitainen ei voi olla totta), *kolmannen poissuljetun periaate* (asia on joko totta tai epätotta) ja *identiteettiperiaate* (jokainen on identtinen itsensä kanssa.)

²⁷ Em. uusimmat ideoijat.

²⁸ *Philosophia prima sive ontologia methodo scientifica pertractata qua omnis cognitionis humanae principia continentur* (1730).

²⁹ Arkhimedes (noin 287–211 eaa.), kreikkalainen matemaatikko, filosofi ja luonnontieteilijä. On esitetty, että riittävän perusteen periaate ilmenee piilevästi hänen statiikkaansa eli kappaleiden ja voimien tasapainoa käsittelevän teoksensa alussa.

³⁰ Kungfutse eli Mestari Kong (551–479 eaa.), kiinalainen filosofi. Esim. *Keskustelut*-teoksessa pohditaan ihmisen toiminnan perusteita.

³¹ Lat. ”*causam et fundamentum*”.

³² *Essais de Théodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l’homme et l’origine du mal* (1710).

³³ (i) Kyseisessä *Teodikean* kohdassa, joka ei käsittele periaatetta sinänsä, Leibniz esittää, että ilmoitususkoa ei tarvita sen tietämiseksi, että maailma perustuu Jumalan hyvyydelle ja viisaudelle ja että tämä seikka on maailmanluonnin riittävä peruste, koska se voidaan tietää *a priori* eli ilman kokemusta ja *a posteriori* eli kokemuksen kautta. (ii) Ko. kokoelma ei ole tiedossani.

³⁴ Lat. *judicium*.

koska Wolff on vaivautunut hankkimaan periaatteelle sen totuuden osoittamisen ohella myös varmoihin ja epäilyksettömiin perusteisiin perustuvan todistuksen.³⁵

§ 2

Periaate, josta meillä on puhe, ymmärretään seuraavan proposition avulla: *mikään ei ole olemassa ilman riittävää perustetta*. Vaihtoehtoinen propositio on: *se, mikä on olemassa, sisältää riittävän perusteen*. Jotta emme joutuisi ongelmiin monien väitteiden takia, jotka te tuomitsette ennakolta mielipiteiden vuoksi ja havaintoa vääristelemällä, niin muutamit kuitenkin erottelevat todistuksen³⁶ totuuden takia – en siis sano, että eivät millään erota. Ennen kuin siirryn muiden asioiden pariin, johdan tämän opetettavan asian sitä puolustavien filosofien ajattelusta, koska se tuo heidän keskeisen ajatuksensa keskuuteemme. *Tyhjä asia*³⁷, joka on olemassa (viimeksi mainittu käsitetään tästä eteenpäin pikemminkin joko aiemmin tai tällä hetkellä olemassa olevaksi), on: mitä olevasta³⁸ saadaan järjellä ja kokemuksella tarkasteltavaksi³⁹, joko sitä tarkastellaan tai tukitaan jo aiemmin tarkasteltuja. Se, mikä on osoitettu jollekin olevalle attribuutin tai moodin⁴⁰ kautta olemassa olemattomaksi, on seuraavan kanssa yhtäläinen: mikä kykenee olla olemassa tai olla syntynyt tai olla käsitetty tyhjästä, sitä vastaa *tyhjä käsite*⁴¹. Nimittäin kuinka absurdia on ajatella, että nämä päättäisivät, että *ei mikään*⁴² eli olematon olisi jokin todellinen ja että se sisältäisi itsessään kaikkien kontingenttien⁴³ totuuksien riittävän perusteen.⁴⁴ Sitä vastoin niin paljon muuta on yhdistetty tarkasteltavaan asiaan totuuden vastaisesti: he julistavat riittävän periaatteen nimellä itse mielen kykyä, tai ovat sijoittaneet kaiken ihmisen järkeen, tai vakuuttaneet itselleen, ettei mitään ole tai voikaan olla olemassa, tai myöntäneet totuuden, joka menee järjen ymmärryksen yli, tai ajatelleet, että järjellä ei voi yksistään tuomita. Sillä ymmärrykset tunnistavat itsessään heikkoutta, ja tunnustamme suoraan, että on monia, joista olemme tietämättömiä. Mutta kyseistä periaatetta on vahingoitettu vähiten älyn voimalla tai älyn pettävyydellä. Jos riittävä peruste ilmaisee syytä, eksistenssiä, aktuaalisuutta, mahdollisuutta tai jonkin asian välttämättömyyttä, yksinomaan *determinoivaa syytä*⁴⁵, ja missä tahansa tapauksessa, niin asia on tällöin kiistattoman varma ilman kaikkea

³⁵ Ks. *Philosophia prima sive ontologia methodo scientifica pertractata qua omnis cognitionis humanae principia continentur*, 70. pykälä.

³⁶ Lat. ”convictione”.

³⁷ Lat. *nulla res*.

³⁸ Lat. *ens*.

³⁹ Lat. *suscipio*.

⁴⁰ *Attribuutti*: yleisesti: ominaisuus; erityisesti: jokin olion seuraus, jolla on riittävä peruste; *moodi*: yleisesti: olemisen tapa tai ominaisuus; erityisesti: jokin olion seuraus, jolla ei ole riittävää perustetta. Ks. esim. Alexander Baumgartenin *Metaphysica* (1750) -teoksen 50. pykälä.

⁴¹ Lat. ”nulla notio”. Vrt. *Philosophia prima sive ontologia methodo scientifica pertractata qua omnis cognitionis humanae principia continentur*, 57. pykälä.

⁴² Lat. *nihilum*.

⁴³ Jokin, joka ei ole välttämätön.

⁴⁴ Ko. kohdan loppu liittyy ajatukseen, että välttämätön Jumalaa ei olisi kaiken kontingentisti olemassa olevan perusteena. Leibniz ja Wolff hylkäävät tämän ajatuksen.

⁴⁵ Lat. *determinans*. Ko. käsite tarkoittaa tässä yhteydessä jonkin määräävää tai aikaansaavaa perustetta.

vastakkaisen pelkoa. Jokainen tulee käsittämään järkevimmät perustelut, jotka periaatteen hyväksi on esitetty hyväksyttävästi⁴⁶: ne sisältyvät etevien Wolffin ja Bilfingerin⁴⁷ kirjoituksiin.

§ 3

Peruste tarkoittaa riittävän perusteen periaatteen yhteydessä sitä, ”mistä tiedetään, miksi jokin on”.⁴⁸ Loistavin Bilfinger tulkitsee ja selittää ideaa *Pahan alkuperästä* -teoksen 65. ja *Filosofiset selvennykset* -teoksen⁴⁹ 70. pykälän mietinnöissään⁵⁰ seuraavasti: peruste antaa järjellisen vastauksen kysymykseen, miksi jokin on olemassa pikemminkin kuin ei ole ja tällä tavalla, ei muulla. Edelleen Bilfinger ymmärtää saman⁵¹ periaatteen yhteydessä *riittävän* seuraavasti: ”Kuka itse tai joku toinen käsittää – joko oliossa tai arvostelmassa – jostakin asiasta tuotetun *ei minkään*, jota ei käsitettäisi jostakin käsitteestä tai jota ei olisi jaettu muiden kanssa perusteen avulla, mutta mikä voisi kuitenkin olla helposti tiedettävissä tai jo tiedetty.” Siis jotta olio tai teko voisi olla ylipäänsä syntynyt, sen peruste on aina riittävä, joskin vain oliota tai tekoa itseään varten. Muuta ei vaadita. On läsnä jokin, mikä tahansa, joka liikuttaa liikkumisen tähden. Onko se suotuisaa, oikeudenmukaista tai sallittua, tätä Bilfinger ei arvioi.⁵² Jos peruste antaa ihmiselle motiivin siihen, miksi hän hyväksyy tai vastustaa jotakin ja millä välttääkseen tulevana syytetyksi toiminnassa tai toiminnan kautta, ei vaadita enempää kuin se, että riittävä peruste on läsnä. Näin se riittää, ja ei pelkästään tekemään oikeata tulkintaa siitä, mikä on sallittua ja kiellettyä, vaan myös sallitun toteuttamiseen ja kielletystä pakenemiseen.

§ 4

Tämän kultaisen periaatteen soveltaminen on *luonnon* eli *aineellisen piiriä varten*: kun tarkastelemme koko ihmeellistä yhteyttä järjellä, niin tässä piirissä periaate on ilmeinen. Kaikki pienimmät, jotka silmillemme ilmenevät ainoastaan suurempien yhteydessä, on yhdistetty viisaimman Jumalan⁵³ toimesta, jotta erilliset osallistuisivat yhteen. Vieläpä on helposti jokaiselle selvää, että *tehoton*⁵⁴ *peruste* on sen käyttötavan vuoksi olemassa, jota vaihtoehtoisesti osoittavat vastaukseksi tälle: miksi asia on olemassa pikemminkin kuin ei ole olemassa, ja on olemassa tällä tavalla, ei toisella. Valtava kappale – jos

⁴⁶ Lat. *volupe*.

⁴⁷ Georg Bernhard Bilfinger (Bülfinger) (1693–1750), saksalainen filosofi ja matemaatikko, oli Wolffin oppilas ja wolffilaisuuden kannattaja.

⁴⁸ *Philosophia prima sive ontologia methodo scientifica pertractata qua omnis cognitionis humanae principia continentur*, 56. pykälä.

⁴⁹ *De origine et permissione mali*, 1724; *Dilucidationes Philosophicae de Deo, Anima Humana, Mundo, et Generalibus Rerum Affectionibus*, 1725.

⁵⁰ Lat. lyh. ”comment.”: tod. näk.: *commentatio*; huolellinen miettiminen, tutkiminen.

⁵¹ Lat. ”similae”, po. *similis*.

⁵² Tämä tarkoittaa ilmeisesti sitä, että Bilfinger ei käsittele periaatetta ihmisen toimintaan liittyen. Mesterton sen sijaan tekee väitöskirjansa jälkimmäisessä osassa tämän.

⁵³ Lat. ”sapiantissimo Numine”.

⁵⁴ Lat. *inficiens*.

nimittäin tarkastelemme aurinkoa – ei yhdellä vaan monilla tavoilla osoittaa olemassaolonsa ilmeistä perustetta. Se valaisee suurenmoisesti säteilyllään planeettaamme, jota asutamme, ja jäljellejääneitä varjoisia kappaleita sekä tarjoaa näille miellyttävintä lämpöä, niin että lämmön säteily elvyttää ne, jotka ovat talven aikana olleet ikään kuin kuolleiden joukoissa ja jotta ne tuottaisivat lajinsa puolesta vielä uudestaan hedelmänsä. Aurinko on kerrassaan Jumalan viisauden, voiman ja hyvyyden parhain todistaja. Auringon erityislaatuisuuden takia viisaat pakanat⁵⁵ soivat⁵⁶ sille seuraavan määreen: aurinkoa on tervehdittävä ja kunnioitettava Jumalan⁵⁷ veroisena, koska ilman sitä planeettaamme ei voisi jatkaa olemassaoloaan. Plinius vanhemman *Luonnonhistorian* 2. kirjan 6. luvussa kerrotaan:⁵⁸ ”Näiden planeettojen keskellä aurinko loistaa suurimmalla suuruudella ja voimalla, eikä se ole vain aikojen ja seutujen vaan myös tähtien ja taivaan hallitsija. Kun auringon työtä arvioidaan, on sopivaa pitää totena, että se on selkeästi koko maapallon henki ja mieli ja että aurinko on luonnon ruhtinaallinen johtaja ja jumalallinen voima.”

§ 5

Me emme allekirjoita sitä Anaksimeneen sallimaa ajatusta, että kaikkien asioiden syynä on poikkeuksetta ääretön ilma^{59,60} mistä kirkkoisä Augustinus kertoo *Jumalan valtion*⁶¹ 8. kirjan 2. luvussa. Kuitenkin hyväksymme ilman elintärkeyden. John Ray⁶² todistaa *Jumalan Kunniaksi* kutsutussa kirjassaan tämän virtaavan kappaleen tärkeyden. Koska ilmaa kohdataan kaikkialla, vaikkakin ilman selkeää havaintoa, niin moneus on luotu Jumalan toimesta täydellisyyden vuoksi. Teoksen saksankielisen version 5. luvun 57. pykälä etenee seuraavilla sanoilla: ”Ilma⁶³ palvelee meitä ja kaikkia eläimiä niin, että hengitämme sitä samalla kun sen suojissa ovat ne tulukset ja koneisto, joiden kautta elämänliekki pysyy yllä. Nimittäin ilman ilmaa elämänliekki aivan nopeasti heikkenisi ja kokonaan sammuisi.” (Ja niin edelleen.⁶⁴) Caspar Calvör⁶⁵ esittää kommentaarissaan edelliseen kohtaan liittyen: ”Ilma on oikea luonnon ihmetyö. Luoja on tehnyt sen siksi,

⁵⁵ Lat. ”sapientes Ethnici”.

⁵⁶ Lat. ”sumsere”, po. *sumpsere*.

⁵⁷ Lat. ”DFO”, po. *DEO*; oletettavasti latojan virhe.

⁵⁸ (i) Plinius vanhempi (23 jaa.–79), roomalainen kirjailija ja luonnontutkija. Hänen merkittävin teoksensa – ja ainoa säilynyt – on mainittu *Naturalis Historia* (77 jaa.).

⁵⁹ Lat. *infinitus aēr*.

⁶⁰ (i) Anaksimenes (n. 585–525 eaa.), kolmas merkittävä joonialainen luonnonfilosofi. Hänen mukaansa ääretön ilma (kreik. ἀήρ, *aēr*) on kaiken alkuperuste (kreik. ἀρχή, *arkhē*).

⁶¹ Kirkkoisä Augustinus (354–430 jaa.) esittää *Jumalan valtiossa*, että maailmassa on rinnakkain kaksi vastakkaista valtiota, taivaallinen ja maallinen.

⁶² John Ray (1627–1705), englantilainen luonnontieteilijä ja luonnonteologi. Ray käsittelee *The Wisdom of God manifested in the Works of the Creation* (1691) -teoksessaan Jumalan luoman maailman ominaisuuksia ja näiden suhdetta luonnontieteeseen.

⁶³ Saks. *die Luft*.

⁶⁴ Lat. lyh. ”*seqq.*”: *et sequentia*.

⁶⁵ Caspar Calvör (1650–1725), saksalainen teologi ja musiikkiteoreetikko. Hän kommentoi seikka-peräisesti Rayn *The Wisdom of God manifested in the Works of the Creation* -teoksen ajatuksia käännöksessään *Gloria Dei oder Spiegel der Weißheit und Allmacht Gottes, Offenbahret in denen Wercken der Erschaffung* (1717).

että se olisi koko maapallon ja maan luotujen ravitseva kasvattaja. Se on siten eräänlainen kantaäiti ja kohtu, joka sallii kaikkien luonnon siementen ja voimien imeytyä itseensä ja tehdä raskaaksi; sillä se on yhteinen turva, jonka sisälle otetaan talteen ja sisällytetään kaikkien tähtien valo ja voima sekä se, mitä koko maaperästä ja kaikista näistä luontokappaleista haihtuu. Ilma on siksi erittäin hienoa ja läpätunkevaa, että se voisi tunkeutua kappaleiden ja olentojen sisimpiin perusosiin ja läpi mitä pienimpien huokosten, joita Luoja on suuressa määrin avannut hänen avukseen kaikkiin kuunalaisiin kappaleisiin ja erityisesti kasvi- ja eläinkunnassa, jotta ilma voisi painaa ja kaataa niihin kaikki varastonsa ja voimansa niin kuin imettäjä ohjaa maidon lapsen suuhun ja sydämeen. Ja jotta tällainen sitäkin tehokkaammin ja hyödyllisemmin voisi tapahtua, on se puhaltaja, puhallusputki tai ilmaputki ja paljepuhallin, joka lakkaamatta alituisen liikkeensä ja puhalluksensa kautta Jumalan tarpeisiinsa tekemien työkalujen avulla puhaltaa häiriintymätöntä kuumuutta⁶⁶ ja elämänliekkiä niin, että hankittu elämän öljy, balsami ja hedelmällisyys,⁶⁷ veri ja sen sellaiset pysyvät jatkuvassa kierrossa. Tällä elämänmehulla se kustuttaa jatkuvasti rappeutumiseen taipuvaisia jäseniä ja ruumiinosia, ja tällä tavoin niitä varjellaan mätänemiseltä. Ilma on siis eräs luonnon yleinen liikkeellepanija⁶⁸, jolla se nostaa, ajaa ja liikuttaa hienoimpia asioitaan ja töitään. Ilma on myös sellaisiin tehtäviin täysin halukas, ja siitä tulee mieluusti luonnon yleinen palvelija ja apulainen. Se on silloin myös ensimmäisen liikuttajan viisaus, hyvyys ja kaikkivoipuus, jotta se sitäkin ylväämmin, voimakkaammin ja sopivammin voisi sellaisen työn näissä maapallon luontokappaleissa suorittaa. Niin on Luoja maapallon kietonut ilmakehällä, kuten suurella laajennetulla, hienolla silkkikankaalla tai harsolla verhonnut sekä ympäri ja taas ympäri kääriintynyt, jonka sisällä maapallo sitten kaikkivoivan Luojan voimakkaan käden isällisellä tuella leijuu, kuten keltuainen munassa tai kuten lapsi on kiinnittynyt ja kannettavana kohdussa, jotta se sopivammin äidillistä verta ja elinvoimaa imisi sisäänsä ja vetäisi itseensä.”

§ 6

Jos vuoret ovat alkaneet olla olemassa ennen tai jälkeen⁶⁹ vedenpaisumuksen⁷⁰, niin tällöin niiden olemassaolot ilmaisevat riittävien perusteiden yksittäisten käyttöjen syytä. Miksi maat kerääntyvät yhteen vedessä? Kunnioitetun tohtori Browalliuksen⁷¹, minun suosijani ja suojelijani, väitöskirja opettaa riittävästi ja enemmän tämän argumentin puolesta, mikä koskee luonnon keskeytymättömästi kehittyvää ja rikastuttavaa⁷² hävitystä. Kaikki muu opitaan hänen julkista oikeutta⁷³ käsittelevissä teoksissaan.

⁶⁶ Lat. ”*calidum immotum*”.

⁶⁷ Saks. ”*lebens oel, Balsam und Fruchtigkeit*”.

⁶⁸ Lat. ”*universalis vectis naturae*”.

⁶⁹ Lat. ”*vel antevelpost*”.

⁷⁰ Lat. ”*Diluvium*”: Nooan vedenpaisumus. Vrt. Deukalionin vedenpaisumus.

⁷¹ Johan Browallius (1707–1755) toimi mm. piispana ja Turun akatemian teologian ja fysiikan professorina sekä rehtorina. Ks. <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=U670>>.

⁷² Lat. *defaenerare*.

⁷³ Lat. ”*publici juris*”.

Kokemuksen avulla tiedetään, mikä työntää tuulet alemmaksi: vuorten huippukohdissa olevat suuremmat voimat. Täten vuoret tekevät vastarintaa rajuimmille tuulille pakottaen ne hajaantumaan. Tästä ihmisille seuraava hyöty ei ole luonnollisesti mitätön⁷⁴, sillä tuulet lisäävät lämpöä alemmissa paikoissa auringon säteiden kanssa. Tässä kohdassa kuitenkin jo halutaan, että monet muut käyttötavat poistuvat äänettömästi.⁷⁵

§ 7

Jos ajattelemme yleisesti, tuulten olemassaolo ei johdu⁷⁶ riittävien perusteiden puutteellisen käytön syystä. Nimittäin tuulten avulla levottomasti liikkuvat vesihöyryt⁷⁷ siirtyvät ilmassa yhdestä paikasta toiseen. Osittain vesihöyryt ovat erotetut, osittain ovat kasautuneet sumussa, minkä takia tietyt alueet ovat jatkuvasti kosteana sateista ja jotkin toiset taas ovat kokonaan ilman. Tästä asiasta kertoo enemmän Wolff *Teleologiansa* 105. pykälässä⁷⁸: ”Jos meillä ei niin ollen olisi lainkaan tuulta, niin meillä ei olisi myöskään kunnan sadetta, joka tarpeeksi riittäisi kuivan ja kuihtuneen maan läpikotaisin liottamaan, jota kasvien kasvaminen taas vaatii.” Wolff jatkaa 106. pykälässä⁷⁹: ”Kaiken hyödyn, jota meille muuttuvista sääolosuhteista on maan päällä, pääsyyksi meidän tulee laskea tuuli.”⁸⁰ Emme osoita nyt seurausta, jota tuuli olisi aikaansaanut purjehtiville tai kaupankäyntiin liittyen, mikäli tuulet olisivat keskeytyneet. Tässä kohtaa emme voi edetä enemmän esimerkeillä liittyen periaattemme oivallisuuteen ja arvoon aineellisen piirissä. Monet muut seikat, jotka kenties haluttaisiin nyt tietää, syrjäytämme, sillä ne löytyvät Wolffin *Teleologia*, Rayn *Jumalan kunnia* ja Nieuwentijtin *Katsaus lain käytöstä maailmassa*⁸¹ -teoksista.

⁷⁴ Lat. *levis*.

⁷⁵ Ts. kyseisiä esimerkkejä ei esitellä.

⁷⁶ Lat. *promano*.

⁷⁷ Lat. *vapor*.

⁷⁸ *Vernünfftige Gedanken von den Absichten der natürlichen Dingen* (1724).

⁷⁹ Po. 106. pykälä, ks. *Vernünfftige Gedanken von den Absichten der natürlichen Dingen* (1724).

⁸⁰ Po. 107. pykälä, ks. edellinen alaviite.

⁸¹ Bernard Nieuwentijt (1654–1718), hollantilainen filosofi ja luonnontieteilijä. Ko. työ on *Het regt gebruik der werelt beschouwingen* (1720).

TOINEN OSA

§ 1

Mitä riittävän perusteen periaatteen soveltamiseen *aineettoman piirissä* kuuluu? Teemme periaatteen avulla inhimillisen mielen vapaata toimintaa⁸² varten huipun. Tämä huippu on mielen luonto ja sisäsyntyinen laatu. Jotta mielessä ilmenisi halu *moraalisen hyvän mielikuvan*⁸³ takia ja jotta tällä mielikuvalla ylläpidettäisiin halua, niin että se saisi aikaiseksi sellaisen tilan, joka joko vähintään välttäisi pahaa tai poistaisi pahan kokonaan. Bilfinger esittää seuraavaa *Filosofiset selvennykset* -teoksen 292. pykälässä: ”Jos mielessämme on edustettuna⁸⁴ jokin moraalinen hyvä, siis että se on meille yleisesti sopiva tai että se on todistettu⁸⁵ tai että se on velvollisuus, niin mielessä ilmenee pyrkimys ylläpitää tätä hyvää. Jos taas moraalinen paha – joko läsnäolevana tai tulevana – esiintyy, ilmenee pyrkimys sen poistamiseksi tai välttämiseksi. Ensimmäisenä mainittua kutsutaan *haluks*⁸⁶, jälkimmäisenä mainittua *vastenmielisydeksi*⁸⁷. Kumpikin ilmenee joko selvästi hyvän tai pahan representaatiosta⁸⁸ tai näiden sekoituksesta⁸⁹ ja järjen tai aistin tiedostamisen⁹⁰ takia. Tällä tavalla järkevä⁹¹ ymmärtää halun. Lundin akatemiassa⁹² oli aikanaan käynnissä mitä jyrkin tutkimus⁹³, jossa kysyttiin seuraavaa: eikö mieli voi omistaa kykyä määrätä itseään pahuuteen ja pahan itsensä takia?⁹⁴ Ajatuksen puolustajat argumentoivat seuraavalla tavalla: kaikki ideat ovat sekoittuneet, jolloin yhtäläisesti pahan idea on sekava kuin hyvän idea; se, mikä on sekava, ei omista determinoitua aktiivista kykyä; siis mieli, jotta se hyötyisi aktiivisesta⁹⁵ kyvystään, kykenee määräämään itsensä pahaan tai haluamaan pahaa pahan itsensä takia. Kuitenkin aikamme kaikki filosofit hyväksyvät kokemuksen perusteella⁹⁶ seuraavan: mitä tahansa haluamme, haluamme moraalisen hyvän perusteella ja minkä tahansa torjumme, torjumme pahan perusteella. Käännyn tässä asiassa, eli että mielen motiivi sisältää aina tahtomisen⁹⁷ ja haluttomuuden⁹⁸, sitä tutkineiden puoleen: erittäin

---

⁸² Lat. ”actiones modo”.

⁸³ Lat. ”ex bono repraesentato”.

⁸⁴ Lat. *repraesento*.

⁸⁵ Lat. *obtineo*.

⁸⁶ Lat. *appetitus*.

⁸⁷ Lat. *aversatio*.

⁸⁸ Lat. *repraesentatio*. Mielikuva eli jonkin todellisuudessa olevan kohteen ilmentyminen tajunnassa.

⁸⁹ Lat. ”confusa”.

⁹⁰ Lat. *cognitio*.

⁹¹ Lat. *rationalis*.

⁹² Lat. *Academia Regia Carolina Londoni Scanorum*.

⁹³ Ko. tutkimus ei ole tiedossani.

⁹⁴ Ideana on tällöin se, että pahaa ei pidettäisi enää vältettävänä vaan haluttavana asiana.

⁹⁵ Lat. *activus*.

⁹⁶ Lat. *experientia*.

⁹⁷ Lat. *volitio*.

⁹⁸ Lat. *nolitio*.

kunniakas ja oppinut, loistavin herra ja opettaja Heinricius⁹⁹, tämän kuninkaallisen akatemian ansiokkain opettaja, on selittänyt väitöskirjassaan yleisen lain säätämisen puolesta¹⁰⁰ riittävän perusteen periaatteen sopivuuden mielen vapaudelle. Tämän hän on tehnyt suurenmoisimman ja kuuluisan professori Hasselin¹⁰¹ valvonnan alaisena, joka on minun kaikella kunnioituksella seuraamani suosijani ja suojeleijani.

§ 2

*Täydellisen ekvivalenssin*¹⁰² tapauksessa, missä motiivit ovat yhtäläiset, täydellisin tahto ei valitse kumpaakaan. Oleta, että B:tä on pidetty parempana ja A:ta vähempiarvoisena, vaikka molemmat ovat yhtä hyvät. Sillä yhtäläisyys olisi nyt vastakkaisessa ja epäyhtäläisyys valitussa. Täten ristiriitä¹⁰³ on valitussa ja vastakkaisessa, koska täydellisimmän tahdon aktiivisuudesta ei tosiasiallisesti koskaan synny pysyvää yksimielisyyttä vastakkaisten kanssa. Bilfinger osoittaa tämän laajemmin aiemmin siteeratun kirjansa¹⁰⁴ 298. pykälässä. Jos joku sallii, että yhdistelen asioita, niin Crousaz¹⁰⁵ esittää seuraavaa: ”Minulla on tietty määrä kultahippuja¹⁰⁶ suljetussa kädessä. Kumpi näistä vaihtoehtoista on totta, parillinen vai pariton? Jos minä päättäisin sattumalta, että lukumäärä on parillinen, niin varmasti tämä päätös on olemassa ilman muuta perustetta.”¹⁰⁷ Juhlittu Canz on vastannut näppärästi edelliselle vastaväitteelle *Polemisen ontologiansa*¹⁰⁸ sivulla 44. ”Minua inhottaa”, hän sanoo, ”olla ristiriidassa syyn kanssa, jos emme kykene esittämään painavampia esimerkkejä, joissa olisimme valinneet jonkin asian ilman mitään muuta perustetta samalla, kun syy käsitetään järkevästi. Vaan tämä mielen päätös, että määrä on parillinen, ei pariton, sisältää ylivoimaisen perusteen, vaikka sitä ei ole havaittu kaikista kultahipuista. Ensimmäiseksi sinulle on annettu tehtäväksi arvata, onko lukumäärä parillinen vai pariton? Toiseksi kysyt itseltäsi, voiko olla niin¹⁰⁹, että se määrä, mitä on kädessä, voitaisiin nähdä katseella tai kokeilla kädellä, tai että voitaisiin arvioida jäljellejääneistä sitä, onko lukumäärä parillinen vai pariton. Kolmanneksi sikäli kuin nyt riittävästi ymmärretään, olet tutkinut

⁹⁹ Gabriel Heinricius (noin 1710–1785) oli Turun akatemian matematiikan ja fysiikan dosentti. Ks. Yrjö Kotivuori, ”Gabriel Heinricius”, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, Verkkojulkaisu, 2005, <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5797>>.

¹⁰⁰ Lat. ”pro more suo solito”.

¹⁰¹ Henrik Hassel (1700–1776) oli Turun akatemian kaunopuheisuuden professori ja akatemian rehtori vuosina 1734 ja 1735. Ks. Yrjö Kotivuori, ”Henrik Hassel”, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, Verkkojulkaisu, 2005, <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5515>>.

¹⁰² Lat. *aequivalentiae*.

¹⁰³ Lat. *dissensus*.

¹⁰⁴ *Dilucidationes Philosophicae de Deo, Anima Humana, Mundo, et Generalibus Rerum Affectionibus* (1725).

¹⁰⁵ Jean-Pierre de Crousaz (1663–1750), sveitsiläinen teologi ja filosofi.

¹⁰⁶ Lat. ”aureorum”.

¹⁰⁷ (i) Keskeisenä ajatuksena on tässä se, että tekijä on *absoluuttisesti autonominen*. (ii) Ko. kohdan lähde ei ole tiedossani. Lisäksi kyseessä on ilmeisesti lainaus.

¹⁰⁸ Israel Gottlieb Canz (1690–1753), saksalainen filosofi ja teologi. Ko. teos on *Humanae Cognitionis Fundamenta, Dubiis Omnibus Firmiora Seu Ontologia Polemica* (1741) ja lainaus sen 35. pykälästä.

¹⁰⁹ Lat. *annon*.

itseäsi, ja mitään vahvempaa perustetta ei ole toisen vaihtoehdon hyväksi eli mielessä on parillisen ja parittoman ajatukset. Nyt tiedät: samalla lailla on päätökseni, kumman tahansa valitsen. Neljänneksi kun siis perimmäisin pohdinta on lopulta täyttänyt mielen parillista koskevalla ajatuksella, tästä syystä julistan, että lukumäärä on parillinen. Julistan, että on mahdotonta, että tuo lukumäärä on parillinen, ellen ole ajatellut jo aikaisemmin lukumäärää välittömästi parilliseksi.”

§ 3

Se, että mieli ei tahdo mitään ilman voimakasta perustetta tai motiivia, nojautuu täysin vahvaa tukeen¹¹⁰. Jos tämän vastaisesti mieltä ei olisi luonnollisesti¹¹¹ determinoitu¹¹² edeltävästi¹¹³, mielen muut valinnat eivät olisi vapaita ja peruste olisi *yhdentekevä*^{114,115}; tällainen kuuluu kyseisen determinoinnin¹¹⁶ – että peruste on läsnä – vastaväitteelle, jossa asiaa ei siis ole determinoitu edeltävästi. Juhlittu Canz on *Syllogistis-dogmaattisessa ontologiassaan* käsitellyt ja esittänyt *virheellisten objektiivisten perusteiden asteet* muutettavaksi seuraavasti. Objektiivisten perusteiden häpeällisin säädytön aste on, että tekijä tekee moraalista hyvää vastaan moraalisesti väärän¹¹⁸ tietyn päämäärän takia, omin ponnisteluin ja oman aktiivisuutensa tuottamana – tämä sama myös vähemmän vihattavalle teolle.¹¹⁹ Tähän sopii esimerkiksi *harkittu murha*¹²⁰. Oikeuden puolustukselle: syytetty on toiminut päämäärästä käsin, eli kuolettavan vamman tuottamiseksi, ja aikaansaannin tarkoituksella eli tappamisen¹²¹ harkinnalla. Syytetyn syyttömäksi todistamisen syy olisi tällöin täysin väärä hyvä. Toinen aste on, että joku tekee hyvää vastaan väärää eli paha mutta siedettävämmin¹²². Tähän sopii esimerkiksi *epäsuorasti harkittu murha*¹²³: henkilö ei ole tehnyt tekoa tekemisen päämäärän takia, vaan hän on tahtonut väärää siedettävämällä tavalla. Puolustukselle: tällöin ei ole yksittäistä kuolettavaa vammaa, mutta kuitenkin teko on olemassa jonkin päämäärän takia, jonka takia kuolettava isku on seurannut, vaikka iskuja ei ole annettu harkitusti¹²⁴. Kolmas aste on, että joku tekee hyvän vastaisen teon jonkin päämäärän

¹¹⁰ Lat. ”firmo [-] talo”.

¹¹¹ Lat. ”physice”. Viittaa Jumalaan.

¹¹² Lat. *determinatus*. Ko. käsitteestä Wolffilla, ks. *Philosophia prima sive ontologia methodo scientifica pertractata qua omnis cognitionis humanae principia continentur*, pykälät 104–131.

¹¹³ Tästä aiheesta lisää, ks. esim. Immanuel Kantin *Principiorum primorum cognitionis metaphysicae nova dilucidatio* -kirjoitus (1755).

¹¹⁴ Lat. ”indifferens”. Ts. peruste olisi täysin satunnainen.

¹¹⁵ Leibniz ja Wolff ajattelevat siten, että myös vapaille teoille on oltava perusteet, jotta ne voivat olla vapaita. Teot eivät siis ole välttämättömiä eli vaihtoehdottomia eivätkä indifferenttejä eli sattumanvaraisia.

¹¹⁶ Lat. *determinatio*.

¹¹⁷ Lat. *objectivus*. Ts. peruste ei ole tekijässä.

¹¹⁸ Lat. *spurius*.

¹¹⁹ Viimeinen lause viittaa seuraavaan eli toiseen asteeseen.

¹²⁰ Lat. ”homicidium dolosum”.

¹²¹ Lat. *occido*

¹²² Lat. *tolerabilis*.

¹²³ Lat. ”homicidium indirecte dolosum”.

¹²⁴ Lat. *mensura*.

takia mutta vahingossa, jolloin jokin muu paha seuraa tästä sattumanvaraisesta kohtalosta¹²⁵ ja huonosta tuurista. Tähän sopii esimerkiksi *tuottamuksellinen tappo*¹²⁶: jos henkilö jahtaa villieläimiä metsässä lakien vastaisesti, mutta tappaa samalla eläimen sijaan vahingossa kanervikon¹²⁷ juurella nukkuvan ihmisen. Neljäs aste on, että henkilö ei tee hyvän vastaisesti täysin väärää eikä siedettävämminkään, mutta sillä tavalla kuitenkin, että muut tekevät pahaa ja että samalla on tuotettu vahinkoa jollekin satunnaiselle ja teon päämäärän takia. Tähän tarkoitukseen sopii *sattumanvarainen tappo*¹²⁸: jos henkilö yllättää juonikkaasti selän takaa yhtäkkiä jonkun, mutta yllätetty iskeekin itsepuolustukseksi kuolettavalla iskulla¹²⁹. Viides aste on, että henkilö tekee moraalisen hyvän takia oikean teon, mutta täysin oman edun vuoksi, josta seuraa teon päämäärän takia jollekin muulle hyötyä, jolloin teko on siis jonkun muun eduksi. Kuten jos joku kalastaa ja löytää vahingossa jonkun toisen veteen hävittämän kultasormuksen mutta palauttaa sen vasta, kun on hylännyt¹³⁰ toimensa. Kuudes aste on, jos henkilö tekee hyvän takia oikean teon, mutta vain osittain omaksi hyödykseen. Tällöin hyöty seuraa teon tarkoituksesta ja tekijän itsensä vuoksi mutta myös muiden eduksi. Kuten jos perheen vanhemmat¹³¹ maksaisivat paljon rahaa perheen loiston takia, jonka avulla taas työntekijät ja kauppiat saisivat ostaa ravintoa itselleen. Seitsemäs aste on, jos joku tekee teon täysin hyvän takia ja ensisijaisesti omaksi hyödykseen sekä samalla vähemmän ensisijaisesti muiden hyödyksi, joka on myöhemmin hyötyä aikaansaavaa. Kuten jos henkilö hallinnoi virastossa lakia, mutta vain tärkeimpänä pitämänsä oikeusjutun tuomitsemisen takia. Kyseisten perusteiden kahdeksas aste on seuraavanlainen: henkilöt tekevät teon ensisijaisesti hyvästä tarkoituksesta, jotta toisille tulisi myöhemmin hyöty, mutta samalla oman täydentymisensä¹³² takia. Teko on suunniteltu tällöin vähemmässä määrin omaksi hyödyksi. Kristityt – salli nyt esimerkki heidän työskentelemistään koskien – pitävät ensisijaisesti toiveensa heidän pelastajansa kunnian takia, mutta he tahtovat kuitenkin myös huolehtia pelastumisestaan omalla työllään. Ne pysähtyvät yhdeksälle asteelle, jotka tekevät teon moraalisten totuuksien takia ja muiden eduksi, ei jonkin itsekään päämäärän takia ja vähemmässä määrin siten, että teko olisi heille myöhemmin hyödyksi. He tuottavat hyödyn *hurskaudellaan*¹³³ ilman vastapalveluksia, siis ilman, että he hankkisivat suurinta hyvää itselleen teon päämäärän takia, joka ei ole heille sallittua. *Taivaalliset*¹³⁴ pysähtyvät tälle asteelle ja heitä on lähetetty palvelemisen takia uskollisille käytettäväksi. He eivät suuntaudu toimintaan, ellei uskollisten hyvinvointi ole kyseessä. Kuitenkin he tulevat

---

¹²⁵ Lat. *fortuna*.

¹²⁶ Lat. "homicidium culposum".

¹²⁷ Lat. "veprete", po. *vepre*.

¹²⁸ Lat. "homicidium casuale".

¹²⁹ Lat. *securis*.

¹³⁰ Lat. *orbo*.

¹³¹ Lat. "princeps".

¹³² Lat. *accessorius*.

¹³³ Lat. *fatum*.

¹³⁴ Lat. *caeles*.

aikaansaamaan kaiken hurskaudellaan, jotta heidän ikuinen onnensa olisi aikaansaatu jaloimmin. Siis: koska se, millä laajuudella tekijään on yhdistetty täydellisyys eli totuus tai vääräys ja myös teon tarkoituksellisuus, on olennaista, niin perinteiset objektiiviset perusteet ovat väärät.

§ 4

Kandidaatti, kannatat seuraavaksi näissä keveissä sivuissa mainittuja asioita, jotka on asetettu nimeni alle kyseisen tehtävän¹³⁵ takia ja sen tavanomaisella muodolla¹³⁶. Kandidaatti, salli tämän pienen työn lyhyys, sillä löydät helposti muut asiat niiden ideoijien luota, joille omistan nämä pienet suuntaviivat. Mitä on enää jäljellä, pyrkivä kandidaatti, niin minulle on esitetty toimestasi suojea¹³⁷ arvioija, ja kun minuun on näin luotettu, toivon ystävyyttä sinuun pysyväksi ja että myös kannattaisit itse samaa.

---

¹³⁵ Lat. *viciis*. Viittaa teoreettisen filosofian professuuriin.

¹³⁶ Lat. ”typis vulgari”.

¹³⁷ Lat. ”benigam”, po. *benignam*.